

El rol dels museus etnogràfics en la societat actual

Silvia Ventosa
Museu d'Arts, Indústries i Tradicions
Populars, Barcelona

Des de 1972, els museus etnogràfics s'estan transformant ràpidament respecte a la societat que els envolta. D'institucions estàtiques únicament guardadores d'objectes esdevenen centres culturals dinàmics relacionats amb les comunitats que representen o les que els acullen, amb les quals col·laboren de forma creixent en la programació i difusió d'activitats, i en projectes de recerca i de conservació.

From 1972, ethnographical museums are rapidly changing in the relations with the society that surrounds them. They are being transformed from a position of static institutions that only care for objects to dynamic culture centres, in connection with the communities they represent or where they belong. Museums are increasing their collaboration with them, in the activities project and diffusion, as well as in research and conservation programmes.

Parlar del rol dels museus en la societat actual és una tasca inacabable. Tots els tractats de museologia s'inicien per les definicions de «museu». El museu es defineix pel seu paper i per les seves funcions a la societat.

El museu no és independent de la societat, com ho eren abans els gabinets de curiositats privats del Renaixement i del segle de les llums. A vegades ho sembla, quan es mostren exposicions que no se sap qui interessin, a part del conservador que se'n diu especialista, i que ha sabut interessar el director amb la seva recerca. Es programen exposicions sense tenir en compte l'opinió de les comunitats que es mostren, tant del lloc d'origen de col·leccions, com les que poden viure al voltant del museu.

La interconnexió entre museu i societat és relativament recent. Des de la reunió de 1972 del Consell Internacional de Museus (ICOM), que va tenir lloc a Xile, els museus es plantegen ser espais per al desenvolupament social i cultural. Els professionals es demanen com convertir aquestes institucions que han tingut i tenen una imatge social de conservació, com a equivalent d'immobilitat, en centres d'encontre dinàmics, flexibles, on es debatin les qüestions primordials que preocupen els ciutadans, que tractin sobre ells mateixos i sobre d'altres cultures. Els museus haurien de ser la connexió entre la teoria científica i el gran públic, la gent del carrer que habitualment no té accés a les grans teories. Representen un espai de difusió idoni per mostrar hipòtesis o tesis demostrades, de manera visual i directa. Per exemple, el Museu Pitt-Rivers d'Oxford (Anglaterra) il·lustra perfectament el paradigma de l'evolucionisme.

El rol dels museus i la mateixa disciplina de la museologia es poden formular a partir de la reflexió sobre museus etnològics. Possiblement aquests són els museus que més sovint s'han plantejat la raó de ser i el paper d'aquestes institucions —conjuntament amb els museus de ciències, i d'història natural i social. Els museus d'art estan tan preocupats pel que consideren col·leccions d'obres mestres que no creuen necessari fer operacions museístiques per donar a conèixer i explicar la seva pròpia institució (en-

cara que actualment en alguns centres d'art contemporani es considera la participació d'artistes en la concepció de projectes).

El rol del museu ha de ser el de trencar fronteres no solament geogràfiques, sinó entre les cultures, en un món cada vegada més comunicat (concepte del «veïnatge universal»), i entre individus de diferents procedències que conviuen en un mateix entorn físic i social. Ensenyar el que els altres fan i com viuen és tan (o més) valuós que mostrar el que nosaltres fem. S'han de mostrar aspectes no evidents de la nostra societat a nosaltres mateixos i a les persones que arriben al nostre context, com per exemple immigrants o turistes, a partir d'una reflexió, d'un discurs, sobre problemes que poden solucionar, preocupar o interessar els nostres interlocutors. També s'ha d'analitzar per què i per a qui es fan les activitats d'un museu.

Les definicions de museu inclouen el que significa i la seva utilitat per a una societat, és a dir, el seu paper, i a més les diferents funcions que ha de complir com a institució social i cultural per assolir el paper que tenia assignat, i que es reflecteixen en els diferents departaments del museu.

P. H. Pott opina que el que distingeix els museus d'història i els d'etnologia dels altres museus és que han d'actuar des dels interessos del públic primer i després segons les seves pròpies col·leccions, mentre que el contrari és veritat per altres tipus de museus (però no hauria de ser així). La raó d'això és que desitgen mostrar no el que l'home ha fet, sinó com ha viscut i viu ara, què ha fet de la seva vida i com, malgrat tots els problemes, encara troba felicitat. El que els diferencia no és el contingut del museu, sinó com el material es mostra al públic, expressant una «pulsio de la vida» (P. H. Pott, 1963, pàg. 157).

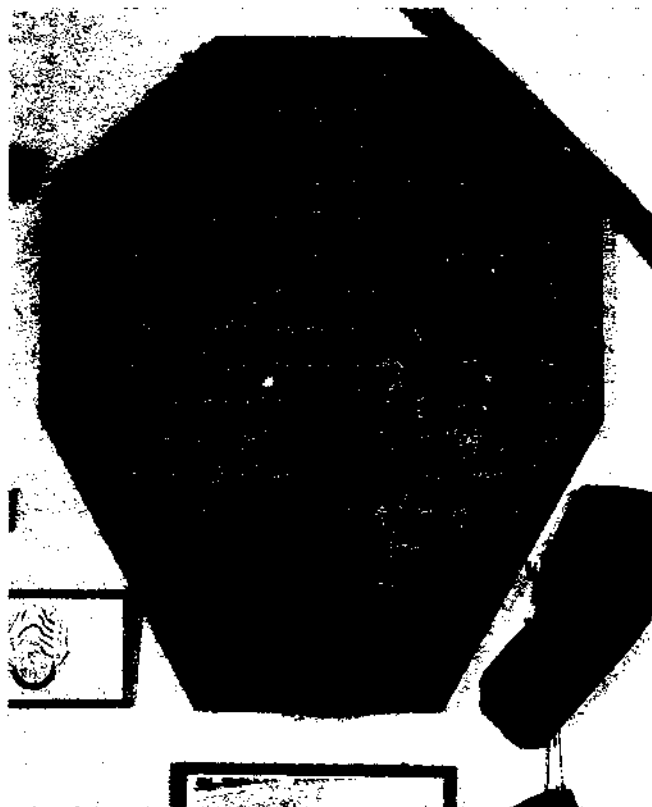
Les definicions de museu

La definició clàssica de *museu* de l'Organització Internacional de Museus, dependent de la Unesco (ICOM) és: «(...) El museu [és una institució] al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic i que fa recerques que concer-

neixen els testimonis materials de l'home i del seu entorn, els adquireix, els conserva i especialment els exposa amb fins d'estudis, educació i delectació» (ICOM, 1990, pàg. 3). Aquí hi figura el seu paper de servidor de la societat, i en segon terme les funcions de la institució.

Les successives reunions internacionals de l'ICOM es dediquen a adaptar el paper del museu a la societat actual, en canvi constant. A la reunió d'ICOM de 1983 (ICOM, 1983, pàg. 151-155), se subratlla la importància dels museus perquè responen als canvis econòmics i socials en un món en desenvolupament ràpid, serveixen per millorar la qualitat de vida i, per tant, amplien la dimensió cultural de la societat, són dipositaris d'identitat cultural, contribueixen a l'evolució

Muntatge del Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars de Barcelona (anys 1940-1960). Sistematització temàtica de la recollida de cereals. Fotografia: MAITP. Núm. D383 i 9454.

pacífica de les nacions. Es creen museus nous al servei de poblacions rurals i urbanes que no tenen recursos culturals i educatius suficients. (ICOM, 1986, pàg. 104-110). Els museus són plataformes d'intercanvis culturals, de comprensió mútua entre els pobles, formulen una política coherent de preservació del patrimoni natural i cultural amb la creació de centres de conservació i documentació, i estableixen serveis educatius i culturals per a la seva comunitat.

A la reunió de l'ICOM de 1989 (ICOM, 1989, pàg. 32-35), H. Crespo introduí un concepte nou i interessant: «El museu ha de comunicar al món el que anomeno 'les urgències' i permetre de trobar la via per evitar les catàstrofes ecològiques i culturals que es poden preveure». És un pas endavant, revolucionari, no solament de recollir, sinó de preveure, com un instrument més de la societat, ja que considera que és l'espai humà més favorable per a la transmissió d'un missatge, d'una idea. En la mateixa reunió, N. Postman afirmava que els museus han de dir qui som, el que no funciona en nosaltres i quines noves orientacions són possibles. En la reunió, es recomana un canvi en les premisses filosòfiques dels museus que en determinen el paper social: nova comprensió de la unitat de la comunitat humana i alhora de propiciar la descoberta de les identitats.

La propera reunió de 1995 a Noruega (*Costume News*, 1994, pàg. 13-14) tractarà de museus i comunitats, exactament del paper dels museus respecte a cinc temes: nacions en desintegració, comprensió intercultural i tolerància, creació d'identitat nacional, diversitat cultural i nous reptes, i els museus d'una sola comunitat. En aquests documents de l'ICOM es marquen les vies recomanables que cal seguir. Però sovint la realitat és ben altra...

En general, els museus etnogràfics tendeixen a identificar-se més amb aquestes noves tendències per la seva pròpia disciplina, junt als museus d'història social, d'història natural o de ciències i els museus locals.

P. Mensch defineix la *museologia* com «l'estudi de la història i del context dels museus, del seu *rol* a la societat, dels sistemes específics de re-

cerca, de conservació, d'educació i d'organització de la relació amb el medi físic, i també sobre la classificació dels diferents tipus de museus» (P. MENSCH, 1988, pàg. 5).

Rol es defineix al Diccionari d'Alcover-Moll com «paper que juga un actor en una obra dramàtica». En aquest sentit, el museu juga un paper com a agent social en la societat actual (dramàtica?). El paper del museu es relaciona amb les intencions dels seus creadors o treballadors, mentre que les *funcions* són les tasques que s'executen en el museu per tal de dur a terme la *missió*: col·lectar, preservar, recercar, exhibir col·leccions (en la definició més clàssica). *Rol* s'acostaria a les *responsabilitats socials* del museu, alhora que es distingeix dels propòsits o *finalitats*, és a dir, la direcció a què s'adreça, i els *objectius*, que són els sistemes per obtenir les finalitats gràcies a unes estratègies concretes (Associació Americana de Museus, 1990). S'ha de diferenciar el *rol* dels museus del d'un museu. Estudiar el paper dels museus és preguntar-se per què s'ocupen d'objectes i quina relació tenen aquests amb la societat. El paper d'un museu depèn del patrimoni de què té cura i també de la comunitat concreta on es troba arrelat.

Uns precursors

A Barcelona, el 1932, Joaquim Folch i Torres proposava el Museu d'Art Popular del Poble Espanyol: «El Museu serà, en fi, un exponent d'aquestes realitats ètniques, la fórmula exterior de les quals, la cultura i el progrés humà esborren més cada dia, amb una tendència fatal a fer-ne desaparèixer les manifestacions exteriors que les expliquen, sense poder, però, fer desaparèixer les realitats que, inexplicades, esdevenen un misteri i són causa d'una ignorància nova, paradoxal, creada pel mateix progrés» (J. Folch i Torres, 1932, pàg. 243).

El 1938, G. H. Rivière proclamava que havia crescut considerablement el *rol* social dels museus, dels quals els de folklore serien l'avantguarda, perquè suprimien la distància entre els visitants i els objectes exposats si el museu sap escollir, explicar i renovar (G. H. Rivière: 1938,

pàg. 296). El 1949, assegurava que «comparar el material de les diverses civilitzacions occidentals modernes, comparar aquest material al de les grans civilitzacions de l'Orient i de l'antiguitat clàssica i al dels pobles anomenats primitius, ja és destruir el prejudici de desigualtat de les races, és ja mostrar, en l'immens avanç dels descobriments i redescobriments, la solidaritat, el parentiu de totes aquestes civilitzacions» (G. H. Rivière: 1949, pàg. 218). Per a aquest pensador, que tanta influència ha tingut a França i també al nostre país, el museu és un «instrument per a la presa de consciència dels problemes de l'entorn» (G. H. Rivière, 1973), i «els museus desemboquen en l'ecologia humana i natural, contribueixen a lluitar contra els prejudicis racials i ensenyen la comprensió i el respecte mutu de les diferents cultures.» Els museus d'etnografia tenen quatre rols bàsics: científic, d'educació popular, artístic i instrument polític (nacional) (G. H. Rivière, 1989, pàg. 116-117).

A Madrid, N. de Hoyos deia, el 1963, que «un Museo Etnográfico no es una mera exposición de cosas más o menos bellas y pintorescas, su fin esencial es mostrarnos lo que el pueblo siente y hace, es decir, cómo viven las gentes», «lo que interesa es el conocimiento del hombre como ser cultural, ya que los objetos de que se sirve interesan por lo que ayudan a la comprensión de la cultura de que forman parte y no en sí mismos.» (N. de Hoyos, 1963, pàg. 189-190)

Rol actual dels museus etnogràfics

Segons K. Hudson, els museus s'han d'implicar en els més grans problemes de la nostra societat i il·lustrar-los. Les qüestions a debat són la degradació del medi natural, junt amb les pressions polítiques, científiques i financeres que concentren un gran poder en mans de militars. La descolonització provoca que els països descolonitzats siguin en general més pobres, insegurs... El rol dels museus en la societat actual consisteix a donar més «confiança» als seus visitants. El coneixement és cada vegada més dividit, especialitzat i incompreensible per a àmplies capes de la població, ja que les persones en posicions de po-

der es protegeixen darrere de generalitzacions i terminologia vaga. Hi ha una separació creixent entre el que és concret, local i real, i el prestigi, la teoria, l'àmbit nacional i l'internacional. Per aquests motius, l'elit social i intel·lectual posseeix més seguretat, i les masses menys; el museu pot contribuir a donar més «confiança» a aquestes masses en aprendre, reconèixer-se o identificar-se amb algunes de les idees exposades (K. HUDSON: 1987, pàg. 172-174).

El rol assignat als museus d'etnografia està canviant ràpidament en tot el món. Aquestes institucions intenten ser realment públiques, a l'abast de tothom, en el sentit d'atenció a les qüestions més actuals en les diferents comunitats i a les necessitats culturals, però també socials i econòmiques, de nuclis de població amb què s'identifiquen. A continuació delimitarem els camps del museu en què el seu paper s'està transformant.

Educació

Forma part de la definició clàssica de *museu*, junt amb l'entreteniment. Sovint es pensa que l'educació és solament un assumpte de nens. Els museus es consideren una eina d'educació informal per a diferents nivells de públic, des de l'il·lustrat fins a l'investigador, tant home com dona i de diverses procedències, ja que subministra al visitant diferents possibilitats d'interpretar i apreciar imatges, objectes, textos, audiovisuals, documents, espectacles, etc. És una tasca destinada a educar conjuntament les famílies, els mestres, els investigadors o altres grups que, tot visitant una exposició o una sala de reserva, es comuniquen.

En el futur seran altament interessants els estudis sobre el que diu i el que fa la gent al museu, no solament com a eina d'avaluació de públics sinó també com a material de primera mà de la recerca antropològica (que suggerim que s'hauria d'enregistrar). Per exemple, el que comenta una parella de persones grans davant una foto de començament de segle de pescadors de Lloret en l'exposició «Temps d'ahir» (tardor de 1994) aporta una gran quantitat d'informació viscuda o recordada, que es perd en el marc de l'exposició.

Museu a l'Aire Lliure dels Països Baixos (Nederlands Openluchtmuseum): el museu esdevé lloc de trobada i de dinamització de la comunitat. Fotografia: Museu Etnològic del Montseny La Gabella.

Entreteniment

Junt amb l'educació, el museu tradicional ha de presentar els objectes d'una manera atractiva, diferent d'altres sistemes de comunicació, ja que no és ni com un llibre (de consulta individual) ni com un mitjà de comunicació massiu. Seria un fet intermedi, amb diferents classes de públic que ha d'atraure i cultivar. En aquest sentit, es diferencia d'altres formes de presentació que corresponen als parcs temàtics i d'atraccions (S. Ventosa, 1992).

Recerca

El museu pot ser una institució clau per a diferents recerques històriques, etnològiques, de tècniques, materials, etc. Les sales de reserva possibiliten una atenció particular a cada investigador, creador, col·leccionista, etc. És un banc de dades sobre patrimoni material i immaterial, amb documents objectuals, textuals i visuals. Rivière deia que el museu pot convertir-se en un institut de recerca científica, amb missions sobre el terreny, enquestes col·lectives i corresponsals a diferents llocs (tal com ho feia a la mateixa època a la península L. de Hoyos, del Museo del Pueblo Espanyol) (Rivière, 1938, pàg. 296).

El museu, formador de cànons

Un estudi interessant és el de H. Hein, *Philosophical Reflections on the Museum as Canon Maker* (H. Hein, 1993, pàg. 293-309). Aquesta autora opina que els professionals del museu collecten i preserven objectes, els identifiquen com d'un cert valor cultural, despersonalitzen el judici de valor que fan, i mitjançant la institució, el tornen públic i normatiu, objectiu: els museus estan, doncs, compromesos en la formació i difusió de cànons culturals. L'«altre» i els seus objectes serveixen per mostrar-nos a nosaltres mateixos, i són considerats estranys o exòtics (en el sentit d'inferiors). Han estat fins ara responsables de marcar els «altres», i ara a tot arreu se'ls demana que si-

guin agents del canvi social, per esborrar l'estigma de l'«altre», perquè passi de ser objecte de curiositat a subjecte de respecte i de comprensió. On el cànon cultural exclou, els museus han d'incloure, han de deixar de ser jeràrquics per adoptar una actitud oberta i respectuosa, i abandonar el dirigisme cultural.

Home/natura

Els museus etnogràfics tenen el paper d'alertar els homes sobre el canvi i la destrucció ràpids que està patint la natura en aquests anys. També hi ha propostes d'introduir nous productes en els museus, com l'*art ecològic*, que consisteix en instal·lacions estètiques en espais naturals en el museu, en projectes interdisciplinaris de museus d'història natural, d'art, zoos i jardins botànics, ja que l'entorn és una de les grans preocupacions de la humanitat. Aquests projectes es realitzen en connexió amb la comunitat en què està immersa la institució (B. Matilsky, 1992, pàg. 46-49). En el moviment anomenat *nova museologia*, el museu és un motor de desenvolupament comunitari, i es basa en la participació popular, en un territori delimitat. Els *ecomuseus* neixen de les preocupacions per la defensa de l'entorn i de la identitat de petits nuclis rurals contra el gran poder central, per col·laborar en el desenvolupament social i econòmic de la zona (J.C. Duclos, J-Y. Veillard, 1992, pàg. 129-132) amb un paper polític d'afirmació de la identitat i d'acció social (J. Davalon et al., 1992).

Proper/llunyà

En un món cada vegada més ben comunicat i globalment interdependent, el «llunyà», «l'altre», és cada vegada més a prop. Els museus han de ser vehicles de comunicació entre cultures i individus. Per mitjà de la presentació, comprensió i l'anàlisi comparativa, les persones veuen la cultura material pròpia i dels altres, i en conèixer-la, poden respectar-la. Segons R. Sullivan a «Trouble in Paradigms», els museus d'història natural haurien d'acostar l'home urbà a la natura, ja que el paradigma vertical de progrés i evolució

constant està transformant-se en paradigma horitzontal, en el qual les cultures estan al mateix nivell. El paper del museu és propiciar l'activitat de qüestionar-se els temes d'actualitat, i propiciar el respecte, l'empatia, la tolerància i la igualtat, ja que vivim en un sistema plural interconnectat (R. Sullivan, 1992, pàg. 41-44). J. Hainard, director del Museu de Neuchâtel, proposa partir d'objectes llunyans, per confrontar-los amb els de la nostra vida quotidiana, per interrogar-nos i reflexionar sobre qüestions d'actualitat (J. Hainard, 1985, pàg. 106-108).

Món rural/urbà

El museu etnològic clàssic tractava el món rural «tradicional» com a paradís perdut i passat, amb una anàlisi de la societat camperola anquilosada i folkloritzada, amb un arquetip de l'home rural i les seves activitats arcaïtzants. D'alguna manera s'inventava la cultura tradicional. En el present, els museus han de mostrar el canvi en la vida de les persones, de zones rurals a urbanes, i tots els altres temes d'antropologia urbana i industrial en què els antropòlegs i etnògrafs universitaris treballen. S'han de recollir i documentar els objectes del món actual urbà i industrial, que fins ara s'havia ignorat. Els museus han de canviar de temàtica, ja que tant els informants com els centres d'interès estan traslladant-se dels medis rurals als urbans (J-P. Laurent, J. Guibal, 1984: 72-75). «El museu no és, com es pensa habitualment, un mirall del passat. És un mirall del present amb un *rol* vital en el desenvolupament social gràcies a la seva habilitat de comunicar (i fins i tot de generar) valors culturals» (G. MacDonald, S. Alsford, 1989, pàg. 37). Mentre que els habitants de zones rurals volen adoptar el tipus de vida de la ciutat, els urbanistes miren al camp com a fugida dels mals urbans. D'aquí deriven el turisme rural, el gust pels productes naturals, o els esports de muntanya. Tot aquest corrent vol ser recollit per la nova museologia i els ecomuseus per atraure visitants, i ser, d'aquesta manera, un motor de desenvolupament local o comarcal no sols social cultural, sinó també econòmic.

Motor econòmic

El museu activa l'economia, especialment en zones turístiques, com un servei més, o en zones en desenvolupament, com a focus d'inversió (T. Ambrose, C. Paine, 1993). L'entrada, les activitats i les vendes d'objectes generen recursos i llocs de treball, i al mateix temps, creen un centre d'animació local. Folch i Torres i Rivière, ja en els anys 30, concebien el museu d'arts populars lligats a les festes populars, i als artesans i als seus productes.

Instrument polític

Del museu representant de les antigues colònies o imperis, el museu està canviant per ser una eina d'identitat i de defensa de la diversitat de noves comunitats i de comunitats que ara reivindiquen el dret a la pròpia imatge. En el món occidental, alguns autors denuncien el museu com un reflex del món dels rics, que hauria de recollir també l'univers dels marginats, dels que viuen al carrer i del quart món urbà (A. West, 1990, pàg. 24-34). J. Hainard també opina que el museu etnogràfic està al servei del poder com a publicitat o relacions públiques dels polítics, perquè són col·leccions que es formen per prestigi (J. Hainard, 1983). Els museus etnogràfics, malgrat els entrebancs que molts travessen, es continuen considerant institucions prestigioses, a les quals particulars donen els seus tresors i els polítics fan grans discursos d'inauguració, que els permeten sortir a la premsa.

Com a exemple, el nou Museu d'Amèrica de Madrid ha fet esforços considerables per presentar, des de la perspectiva antropològica, el punt de vista dels americans i la imatge que se'n van formar els colonitzadors. Es tracta de presentar en tres dimensions les principals temàtiques antropològiques, globalment i sistemàticament, amb objectes-exemples de tot arreu del continent americà, triats perquè siguin signes estètics, simbòlics o tècnics que ens impulsin a admirar les cultures de què provenen, avui oblidades o que es troben fora del món hegemònic nord-occidental.

La nova museologia vol aconseguir una major interpel·lació entre l'espectador i allò que li és mostrat. Exposició: Temps perdu, temps retrouvé (Museu d'Étnografia de Neuchâtel, 1985).

El museu i la comunitat

De manera creixent es pretén involucrar la societat en les tasques del museu: informants de la recerca, recollidors de materials, guies d'exposicions, etc. El mateix treball intern del museu ha de motivar la col·laboració de voluntaris i professionals dels sectors implicats en projectes i en la dinàmica pròpia de la institució. K. Hudson opina que els museus etnològics han de deixar de concentrar-se de manera estàtica en cultures tradicionals amb actituds protectores i escapistes, i anar més enllà, intentar mostrar la lluita dels pobles per adaptar-se al món en ràpid canvi, a les noves tecnologies i contra la seva explotació (K. Hudson, 1990, pàg. 457-464).

Font de creació

Els creadors, artesans i artistes són especialment benvinguts al museu, per tal que coneguin o reconeguin les tècniques i materials, les formes i el sentit estètic de les obres de cultura material (que ja habitualment es trien segons criteris estètics, entre d'altres). També els dissenyadors, els artistes plàstics i els de l'espectacle poden participar en exposicions i altres esdeveniments dins el marc del museu, tant dins el projecte com en la seva difusió. Aquesta pot ser un canal de vinculació i comunicació per atraure públics que habitualment no visiten el museu.

El futur

Els museus estan fent un gran esforç a tot arreu del món per canviar les seves actituds de tancament a la societat i la seva imatge de cementiri d'objectes. En aquesta línia, el 1995 es reuniran els professionals de museus a Noruega per debatre la qüestió «Museus i comunitat». L'orientació més important que ha ocorregut en aquest camp és el «desplaçament de l'interès centrat en l'objecte cap a l'interès centrat en la comunitat» (P. Mensch, 1988, pàg. 6). «Els museus es carac-

teritzen per una doble responsabilitat: preservar la integritat de l'objecte com a element del nostre patrimoni i contribuir a l'evolució de la societat» (P. Mensch, 1988, pàg. 9). Des de l'ICOM, es proposa «una ampliació de l'accés del públic a les col·leccions i una obertura a les exigències de l'usuari, al qual s'escolta amb una oïda més atenta, per aprendre a conèixer-lo, instruir-lo i divertir-lo» (Museum, 1987, pàg. 130). Els estudis de museologia reflecteixen les dues funcions dels museus: recollir i tenir cura dels objectes relacionats amb el patrimoni natural i cultural, i fer-los disponibles per a l'educació i el gaudi públic, mitjançant l'exposició, junt amb programes educatius i interpretatius (P. Woodhead, G. Stansfield, 1989, pàg. 12). Aquestes dues funcions portades a l'extrem dividirien aquestes institucions en dos tipus: les unes basades en els objectes i les altres arrelades en la comunitat. Si els museus volen sobreviure, s'han d'implicar en el compromís de suport i debat sobre els valors socials (L. Alonso, 1993, pàg. 324). Això pot provocar conflictes interns entre els professionals de diferents tendències i crítiques externes de la societat, en què els museus i la seva acció són molt visibles.

El 1984 es crea una comissió de l'American Association of Museums per establir el sentit dels museus als Estats Units, en què s'atorga prioritat a la col·laboració futura entre museus a escala federal en matèria de creixement, cura, documentació i política conjunta de col·leccions i en recursos, estudis professionals, etc. També es dóna èmfasi a l'educació com a propòsit bàsic dels museus americans, que es conjuga amb la creixent representació de minories per reflectir la diversitat i la igualtat d'oportunitats (Diversos autors, 1984). Un grup de museus etnogràfics europeus es reuneixen periòdicament per debatre quin és el seu paper. S'ha creat una xarxa europea de museus etnològics. A les Rencontres Européennes des Musées d'Ethnographie de París, el 1993 es defineix el nou paper dels museus etnològics: educar i sensibilitzar per al respecte, reconeixement, intercanvi, gust i diàleg entre cultures.

Per finalitzar, exposarem la proposta de debatre obertament amb la societat si el museu ha

de donar suport, ser neutre o qüestionar la cultura dominant. Els museus difonen valors, estimulen la intel·ligència visual, donen perspectives i «poder» al públic, ja que proporcionen mètodes, processos i tècniques amb els quals es pot fer judicis, adquirir informació millor sobre el seu passat, per poder escollir entre diferents opcions amb més perspicàcia en el futur. El visitant no és algú que s'hagi d'educar amb autoritat, sinó que se l'ha de tractar com un col·laborador i amic. Els museus han de canviar o impactar la vida de la gent. Sinó continuaran sent servidors d'objectes i col·leccions, i no de les persones.

Com a estratègia de futur, aquestes institucions públiques han d'obrir línies de col·laboració amb diferents comunitats o cultures, nous horitzons i nous punts de vista, que permetran qüestionar prejudicis i estereotips vigents, imatges fixades sobre l'«altre» com a «diferent» i «pintoresc». S'ha d'intentar enriquir el nostre espai intel·lectual i emocional, i transmetre això a les persones que visiten els museus i també a les que no ho fan mai. Les presentacions públiques podrien ser més estètiques, imaginatives, suggerents, amb una atmosfera agradable creada amb la col·laboració dels subjectes implicats i d'artistes plàstics, actors de teatre, poetes, etc.

Bibliografia

- AMBROSE, T.; PAINE, C. *Museum Basics*. Londres: ICOM and Routledge, 1993.
- ASSOCIACIÓ AMERICANA DE MUSEUS, *Shaping the Museum: The MAP institutional planning Guide*. Washington, 1990.
- DIVERSOS AUTORS. *Museums for a New Century*. Washington: The American Association of Museums, 1984.
- DELGADO, M. «La memoria de los otros. Un ensayo de museografía antropológica en el Museo de América». *El Mundo* [Madrid] (8 octubre 1994), supl. 1, pàg. 6.
- FOLCH I TORRES, J. «El Museu d'Art Popular del Poble Espanyol». *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona* [Barcelona] (1932), pàg. 242-245.
- HAINARD, J. «Le musée, cette obsession». *Terrain* [París] (1985), núm. 4, pàg. 106-108.
- HEIN, H. «Philosophical Reflections on the Museum as Canon Maker». *The Journal of Arts Management Law and Society* (1993), vol. 22, núm. 4, pàg. 293-309.
- HOYOS DE, N. «Algo sobre los museos etnográficos». A: *Congreso de Braga* [Braga] vol. I, pàg. 289-292.
- HUDSON, K. *Museums of Influence*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- HUDSON, K. «How Misleading Does an Ethnographical Museum Have to Be?». A: KARP, I., LAVINE, S. D. *Exhibiting Cultures. The Poetics and Politics of Museum Display*. Washington: Smithsonian Institution Press, 1990.
- ICOM. *Costume News*. [Londres] (1994), núm. 1, pàg. 13-14.
- ICOM. *Actes de la 13ème Conférence générale et de la 14ème Assemblée générale du Conseil international des musées*. Londres, 1983.
- ICOM. *Actes de la 14ème Conférence générale et de la 15ème Assemblée générale du Conseil international des musées*. Buenos Aires, 1986.
- ICOM. *Actes de la 15ème Conférence générale et de la 16ème Assemblée générale du Conseil international des musées*. La Haïa, 1989.
- ICOM. *Statuts. Code de déontologie professionnelle*. Paris, 1990.
- LAURENT, J. P.; GUIBAL J. «Le musée d'ethnologie et le "champ urbain"». *Terrain* (1984), núm. 3, pàg. 72-75.
- MACDONALD, G. F.; ALSFORD S. *A Museum for the Global Village*. Hull: Canadian Museum of Civilization, 1989.
- MATILSKY, B. «Art and Ecology. The Museum as Activist». *Museum News* [Washington] (març-abril, 1992), pàg. 46-49.
- MENSCH, P. «Museologie et musées». *Nouvelles de l'ICOM* [París] (1988), vol. 41, 3, pàg. 5.
- MUSEUM. «Editorial» (1987), num. 155, pàg. 130.
- POTT, P. «The Role of Museums of History and Folklore in a Changing World». *Curator* (1963), núm. VII/2, pàg. 157-170.
- RIVIÈRE, G. H. «Méthodes muséographiques du nouveau Département des Arts et Traditions Populaires». A: *1er Congrès International de Folklore* [París] (agost, 1937), pàg. 295-302.
- RIVIÈRE, G. H. «Le rôle et l'organisation des musées». *Museum* [París] (1949), vol. 2, pàg. 215-226.
- RIVIÈRE, G. H. «Le musée: instrument pour la prise de conscience des problèmes de l'environnement». *Museum* [París] (1973), vol. 25, 1/2, pàg. 26-44.
- RIVIÈRE, G. H. *La Muséologie*. Paris: Dunod, 1989.
- SULLIVAN, R. «Trouble in Paradigms». *Museum News* [Washington] (gener-febrer, 1992), pàg. 41-44.
- VENTOSA, S. «L'EXPO'92: museografia efímera i identitats culturals». *Revista d'Etnologia de Catalunya* (1993), núm. 3, pàg. 112-121.
- VENTOSA, S. «Reflexions sobre els museus d'antropologia dels Estats units». *Aixa, Revista Anual del Museu Etnològic del Montseny, La Gabella* [Arbúcies] (1994), pàg. 65-77.
- WEIL, S. *Rethinking the Museum and Other Meditations*. Washington: Smithsonian Institution Press, 1990.
- WEST, A. «Museums and the Real World». *Museums Journal* (1990), vol. 90, núm. 2, pàg. 24-34.
- WOODHEAD, P.; STANSFIELD, G. *Keyguide to Information Sources in Museum Studies*. Londres: Mansell, 1989.